

ANNIE OSTERBROEK-
DUTSCHUN

Alleen uit liefde

GROTE LETTER BIBLIOTHEEK
DEVENTER

Lieve Trudy,

In de afgelopen jaren ben jij mijn steun en toeverlaat geweest, jouw vriendschap heeft me verwarmd; hoe je brieven en gesprekken me hebben geholpen deze ellendige tijd door te komen zul je waarschijnlijk nooit begrijpen.

Toch weet je bijna niets van de oorzaken die leidden tot het vreselijke voorval dat mij voor twee jaar in de gevangenis deed belanden. Daarom heb ik in de afgelopen maanden mijn leven beschreven zoals dat nadat ik onze geboorteplaats verliet, verlopen is; dat ik daarvoor de romanvorm koos, is om het je gemakkelijker te maken afstand van mijn persoon te nemen.

Ik heb geprobeerd alles zo eerlijk mogelijk te vertellen, niets te verdoezelen, ik wil een open boek voor je zijn, jij mag alles van en over mij weten. Ik vind dat je opstelling tegenover mij je daar recht op geeft.

Hoe datgene wat ik schreef jouw en mijn leven zal beïnvloeden moet ik afwachten. Eén ding is zeker: voor alles wat jij me gaf kan ik niet dankbaar genoeg zijn. Wat er verder ook mag gebeuren... ik wens je alle goeds en liefs van de wereld!

Jan

1

Aan de stille kant van het park stond het grote huis; niet dat het zoveel groter was dan de andere eromheen, maar door zijn uitzonderlijke bouw maakte het een kolossale indruk. Binnen heerste altijd een grote bedrijvigheid, de telefoon rinkelde vaak en tot in de late avonduren kwamen bezoekers af en aan. Want in dat huis woonde de hoofdredacteur van het plaatselijk dagblad.

Zijn kinderen ademden vanaf hun geboorte de lucht in van drukinkt die altijd om hun vader hing. Maar begrepen ze ook in wat voor wieg ze waren gelegd, beseften ze in welke weelde ze opgroeiden? Met een kindermeisje dat op hen paste, een dienstmeisje en een werkster die voor het huis zorgden en een tuinman die de tuin tot in de puntjes bijhield.

In het huis regeerde mevrouw Pieters.

Ze was opgegroeid in de Jordaan, waar haar vader een bloeiende zaak had. Als jongste van een groot gezin was ze in haar jeugd grondig bedorven. Wanneer ze op zondag met haar vader naar de zondagsschool liep – hij keurig in het zwart, een hoge hoed op het hoofd geplant – oogden de mensen hen na. Steevast

mocht zij op het kerstfeest het gebed opzeggen, ze gloeide dan van trots en gluurde door haar oogharen om te kijken welke indruk ze maakte en ze glom van voldoening bij het zien van al die mensen die geroerd het tafereeltje aanschouwden. Daardoor wist ze al heel jong hoe de mensen met lieve maniertjes om de vinger te winden, het werd haar een tweede natuur.

Toen ze wat ouder werd ging ze vaak naar de vergaderingen van een groep christen-socialisten. Die vergaderingen werden meestal voorgezeten door een vurige jonge man, wiens bezielende woorden steeds een grote indruk maakten op allen die onder zijn gehoor waren. Wanneer zijn gebed – een schreeuw om een betere wereld – klonk, zaten de mensen met verheerlijkte gezichten.

Ook die jonge vrouw uit de Jordaan. Het leven had haar nog nooit onthouden waarop ze haar zinnen had gezet. En deze – in haar ogen belangrijke man, een begaafd journalist – moest en zou ze hebben. Ze wist dat hij alleen voor zijn idealen leefde, maar ze was vastbesloten dit, wanneer ze hem eenmaal had, te veranderen. Zo'n begaafde man? Zij zou wel zorgen dat hij een goede positie veroverde.

En ook ditmaal kreeg ze haar zin. Ze trouwden en spoedig daarna vertrokken zij naar een grote provincieplaats waar hij hoofdredacteur van de plaatselijke krant werd. Zegevierend haalde ze de buit binnen, ze bracht het inderdaad zover dat zijn idealen verbleekten...

Ze was nu de vrouw van een man met een, naar haar idee, invloedrijke positie. Door de dwang die ze op hem uitoefende kreeg ze heel wat van hem gedaan, daardoor was ze altijd omringd door mensen die bij haar in het gevlei trachtten te komen en hoewel ze van die belangstelling genoot, tevreden was ze niet. Ze wilde zelf een invloedrijke positie innemen en in haar dromen zag ze zich als het stralende middelpunt van het sociale leven in haar woonplaats. Alles wat ze zei, alles wat ze deed, gebeurde met dat doel voor ogen.

Het echtpaar had twee zoontjes, Jan en Frederik. Jan, de oudste was een levendig kind met een grote fantasie. Hij beleefde alles intens, zijn spelen had iets scheppends. Een opwindbare locomotief of auto, blokken, het interesseerde hem alles maar matig, zijn belangstelling ging uit naar prentenboeken, kleurpotloden en tekenpapier. Vaardig was hij met de schaar, plaksel hielp hem de vreemd-

ste voorstellingen in elkaar te knutselen, met enorm geduld kon hij urenlang bezig zijn dingen die zijn gedachten in hun ban hielden op papier uit te beelden.

Vol trots toonde zijn moeder zijn scheppingen aan haar bezoekers. Vaak moest hij zelf ook komen; verlegen stond hij dan middenin de kamer, na eerst de mensen keurig een hand te hebben gegeven. Want hij had geleerd hoe het hoorde en wee zijn gebeente als hij zijn moeder in dat opzicht teleurstelde. Dan zwaaide er wat, dan werd hij dagenlang achtervolgd met vernederende opmerkingen. Wanneer de werkstukken van de kleine jongen door de gasten bewonderd waren was er altijd wel één die vroeg van wie hij deze gave wel mocht hebben.

Steevast antwoordde de moeder: 'Van mij natuurlijk! Als kind al bewonderde ik urenlang de schilderijen in het Rijksmuseum.'

Als de gasten haar vol ontzag aankeken maakte de kleine jongen van die gelegenheid gebruik om de tuin in te vliegen. Al zijn agresie vierde hij dan bot op heesters en planten, ook gebeurde het wel dat alles wat hijzelf gemaakt had het moest ontgelden: dan sneuvelden alle spulletjes waar hij wekenlang zoet mee bezig was geweest.

Eén was er die hem op zo'n moment begreep: het kindermisje, Dora. Ze nam hem op schoot en troostte hem: 'Ach mannetje, wat heb je het weer moeilijk!' Of ze nam hem mee naar het park wanneer de kleine Frederik sliep en wandelde er – fantaserend over de kabouters die daar woonden – net zolang met hem rond tot hij gekalmeerd was. Als ze hem dan 's avonds toestopte en een nachtkus gaf sloeg hij zijn armpjes om haar heen en vroeg haar fluisterend of ze nooit bij hem weg wilde gaan.

Met Frederik speelde zijn moeder uren. Als hij keurig verzorgd bij haar werd binnengebracht nam ze alle tijd voor hem, verdere beslommeringen waren dan vergeten. Ook wanneer ze visite had moest hij worden gebracht, trots genoot ze van de complimenten die ze kreeg, dat ze zo'n goede moeder was... Maar de mensen die die complimenten maakten vergaten dat ze naar Jan zelden om keek, dat die alleen maar binnen mocht komen wanneer zijn moeder wilde pronken met iets dat hij getekend of geknipt had.

Hoe konden ze ook vermoeden dat deze voor het oog van de wereld zo volmaakte moeder niet van haar oudste zoon hield? Vaak keek ze met machteloze woede naar dit kind,

ze wist dat hij – hoe jong ook – haar door had, dat zijn feilloze intuïtie maakte dat ze hem niet zoals alle anderen om de tuin kon leiden, dat hij wist dat alles wat ze deed alleen maar tot haar eigen meerdere glorie was. De wereld waarin zij zich koesterde had voor deze jongen geen enkele betekenis, zou dat ook nooit hebben. Dit kind hield haar een spiegel voor waarin ze voor geen prijs wilde kijken, want diep in haar hart wist ze dat hij gelijk had, maar naar die innerlijke stem wilde ze niet luisteren. Door haar onmacht hem ook aan haar zegekar te binden werd de wrok tegen hem groter en groter. Maar omdat ze voor alles wilde voorkomen dat iemand haar geheim zou ontdekken, deed ze of ze dol op hem was, sprak veel over hem, stak hem tegenover anderen een pluim op de hoed. En terloops liet ze zich dan ontvallen dat dit begaafde kind zo moeilijk was, bracht zijn vernielzucht, die hij botvierde als hij zijn zin niet kreeg, ter sprake. En oogstte dan weer complimenten over het geduld en de tact waarmee ze met Jan omging. Jan, die wist dat zijn moeder niet van hem hield, dat al haar tedere gevoelens voor Frederik waren, klampte zich hoe langer hoe meer aan het kindermisje vast. Zij hield wel van hem, de liefde die hij

van zijn moeder niet kreeg vond hij bij haar, zodat er een hechte band tussen hen groeide.

Vaak zei zijn moeder tegen het meisje dat ze hem niet zo mocht verwennen, hij was al zo lastig, zo zou hij helemaal tot een onuitstaanbaar iemand opgroeien.

‘Ik heb nooit last met hem,’ antwoordde het kindermeisje dan, ‘hij is erg gehoorzaam en aanhankelijk.’

Toen kwam de dag dat Jan naar de lagere school ging. Parmantig stapte hij naast het kindermeisje voort, zijn hand stevig in de hare en hoe dichter ze het doel naderden des te steviger werd zijn greep.

De eerste indrukken van de school werden in Jans geheugen gegrift, jaren later wist hij ze zich nog precies voor de geest te halen. Het hek waar ze doorgingen, de speelplaats die eindeloos lang leek en ten slotte de openstaande deur. Daar werden ze ontvangen door de conciërge.

‘Gaat u maar even met hem mee, dat stelt hem gerust.’

Ze liepen door naar het klassenlokaal, Jan hield de hand van zijn beschermster nu zo krampachtig vast dat het leek of hij die nooit meer los wilde laten.

In een zonnig lokaal wees een jonge onderwijzeres Jan zijn plaats aan, hij schoof voorzichtig in de bank met een gevoel alsof hij zich brandde. Van de trots dat hij al zo groot was dat hij naar school mocht was niet veel over. Gespannen ging hij het nieuwe tegemoet, node het oude vertrouwde leven loslatend. Er zouden nog veel van zulke momenten komen in zijn leven, maar dat ogenblik op zijn eerste schooldag – op de drempel van het grote leven – zou hij nooit vergeten.

Toen de moeders afscheid moesten nemen werd in zijn oor gefluisterd: ‘Dag Jan, om twaalf uur kom ik je ophalen.’

‘Doe je het echt?’

‘Natuurlijk malle jongen, je moet toch eten?’

‘O ja.’

Hij keek in een paar ogen die verdacht glommen, daar begreep hij niets van, je ging nu toch niet huilen? Maar toen hij om zich heen keek zag hij overal snikkende kinderen en moeders. Wat was dat anders dan hij zich had voorgesteld, nergens blijdschap, alleen maar droefheid. Die verdween toen de juffrouw begon te vertellen. En vertellen kon ze!

Aan die eerste schooljaren had hij de beste herinneringen. Hij had steeds lieve juffrouwen